

Iseljavanje Hrvata u prekomorske zemlje

Alaupović, Ivan

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:304123>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-01**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu
Odjel za kroatologiju

Ivan Alaupović

**ISELJAVANJE HRVATA U PREKOMORSKE
ZEMLJE**

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 23. kolovoza 2020.

Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu
Odjel za kroatologiju

Ivan Alaupović

**ISELJAVANJE HRVATA U PREKOMORSKE
ZEMLJE
ZAVRŠNI RAD**

Mentor: prof. dr. sc. Nenad Pokos

Zagreb, 23. kolovoza 2020.

Sažetak

U ovom se radu govori o uzrocima iseljavanja Hrvata s teritorija Republike Hrvatske i njihovom useljavanju na prekomorske kontinente. Glavni je pravac bio prema Sjevernoj Americi kuda je išao velik broj naših iseljenika iz cijele države, a zatim i Južna Amerika, Australija i Novi Zeland, ali i Južna Afrika gdje nikada nije ostvaren veliki val iseljavanja, ali su svakako i tamo Hrvati ostavili svoj trag. Iako napuštanje domovine nije bilo lagano pogotovo u financijskim uvjetima u to vrijeme, mnogi su zbog gospodarskih i političkih prilika morali riskirati i usmjeriti svoj kurs prema nekim novim sredinama. Migracije su vršene u različitim fazama, a važno je i primijetiti kako su se Hrvati adaptirali u novim sredinama. Počeci iseljavanja sežu u 15. i 16. stoljeće kada su zbog čestih turskih napada, Hrvati odlazili u prekomorske zemlje, a kao poticaj iseljavanju dodatno je pomoglo otkriće Amerike 1492. S druge su strane u 19. i 20. stoljeću Hrvati napuštali svoju domovinu iz političkih i ekonomskih razloga. Iseljavanja su u 20. stoljeću uzrokovala oba svjetska rata i Domovinski rat. Zadnji veliki val iseljavanja događa se i danas, a započeo je ulaskom Hrvatske u Europsku uniju 2013. godine čime su Hrvati postali nova snaga na europskom tržištu, te je dobivanje poslova u državama članicama Europske unije postalo jednostavnije no što je to bilo prije. Hrvati su dakle kroz povijest širili svoju kulturu i znanje diljem svijeta, snalazili se u raznim djelatnostima i prihvaćali radove u svim uvjetima dovoljno da osiguraju sigurnu budućnost novim naraštajima u iseljeništvu. Ovdje će poseban osvrt biti na život onih koji su svoj put potražili u prekomorskim državama.

Ključne riječi: iseljavanje, Hrvati u prekomorskim zemljama, Južna Amerika, Sjeverna Amerika, Australija, Afrika

Sadržaj

1. Uvod.....	3
2. Hrvatsko iseljavanje u Južnu Ameriku.....	4
2.1. Hrvati u Argentini.....	4
2.2. Hrvati u Brazilu.....	7
2.3. Hrvati u Čileu.....	8
3. Hrvatsko iseljavanje u Sjevernu Ameriku.....	10
3.1. Dolazak i život Hrvata u Sjedinjenim Američkim Državama.....	10
4. Hrvati u Australiji.....	12
4.1. Dolazak i život Hrvata u Australiji.....	12
4.2. Hrvati i Novi Zeland.....	13
5. Hrvati u Južnoj Africi.....	14
6. Zaključak.....	15
7. Literatura.....	16

1. Uvod

Niz gospodarskih neprilika, te nezadovoljstvo političkom i ekonomskom situacijom doveli su u 19. i 20. stoljeću do masovnih prekomorskih iseljavanja hrvatskog stanovništva s područja naše države. Upuštalo se u traženje boljeg života u za nas još neotkrivenim krajevima. Tako se od sredine 19. stoljeća do Prvoga svjetskog rata s područja današnje Hrvatske trajno iselilo oko 350 tisuća osoba što čini 11% ukupnog broja stanovnika, a kasnije, između dva svjetska rata iselilo se još 125 tisuća.¹ Prednjačili su odlasci domaćeg stanovništva iz Dalmacije i Like, dvije cjeline koje su posebno bile gospodarski pogođene zbog raznih bolesti vinove loze, ugovora koje su Austro-Ugarska Monarhija i Italija sklapale, tjerale su ljude za pronalazak novih prilika. Zemlje Sjeverne i Južne Amerike, Australija, Novi Zeland i Južna Afrika provodile su otvorenu politiku prema doseljenicima. U njima se nalazio velik broj djelatnosti, a manjkalo je radne snage koju su hrvati usavršili u svojoj državi. Tako primjerice nekome tko se bavio uzgojem vina nije bilo strano održavati vinograde ili netko tko se bavi ribolovom imao je priliku svoje zanimanje proširiti na drugom kontinentu. Hrvatski iseljenici zbog nesređenih situacija u domovini nisu imali potrebu za povratkom, pa su osnivali obitelji i nastavili život u iseljeništvu. Tako se širio broj novih generacija koje su stasale u novim sredinama, ali zahvaljujući osnivanju brojnih hrvatskih kulturnih društava zauvijek je ostao živjeti duh njihove domovine. Za razliku od prijašnjih stoljeća, danas je iseljavanje iz Hrvatske potaknuto ulaskom u Europsku uniju 2013. godine. Najviše Hrvata odlazi u Njemačku, Švedsku i Dansku, a dok je prije najviše iseljenika bilo iz Dalmacije i Like, danas je takva situacija sa Slavonijom i Baranjom u kojoj prednjače Vukovarsko-srijemska, Požeško-slavonska i Brodsko-posavska županija.² Usprkos novim podacima ovaj rad koncentrirat će se na iseljavanja Hrvatskog stanovništva u prekomorske zemlje.

¹ Ana Jura, Istaknuti Hrvati u gospodarskom razvoju Novog Zelanda do drugoga svjetskog rata. U: C. Hornstein Tomić, I. Hrstić, F. Majetić, I. Sabotić, M. Sopta (ur.) Hrvatsko iseljništvo i domovina: Razvojne perspektive. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb 2014. str. 101.

² Pokos, N. (2020). Demografski aspekti suvremenog iseljavanja iz Hrvatske, Zbornik radova sa znanstveno-stručnog skupa "Vukovar 91. – dvadeset i osma godina poslije, Suvremene migracije u Republici Hrvatskoj: uzroci, posljedice i aktualni trendovi". U tisku.

2. Hrvatsko iseljavanje u Južnu Ameriku

Masovno iseljavanje Hrvata na područje Južne Amerike započelo je u doba dok je Hrvatska bila sastavni dio Austro-Ugarske Monarhije u 19. stoljeću. Razlozi su prije svega bili politički i gospodarski, a još nepovoljniji uvjeti za dalmatinske uzgajivače vina koje je dodatno pokosila vinska klauzula potpisana 1891. godine od strane Austro-Ugarske s Italijom. Ugovorom o trgovačkoj suradnji snižena je uvozna cijena za uvoz talijanskog vina. Bilo je jasno kako će zbog bolje kvalitete, snižene carine i manjih prijevoznih troškova potisnuti vino koje su Hrvati izlagali na austrijskom tržištu. Stoga su krajem 19. stoljeća započela prva veća iseljavanja hrvatskog stanovništva u Južnu Ameriku.³ Na novom su kontinentu prevladavali doseljenici iz Hrvatskog primorja jer do početka 20. stoljeća u Južnoj Americi živi tek mali broj Hrvata koji su došli s uskog područja između Omiša i Boke Kotorske, uključujući i otoke. Po dolasku u novu sredinu Hrvati su živjeli u malim naseljima, a kako su informacije o Južnoj Americi širili rodbinskim putem onda nije na odmet spomenuti kako su se svi vrlo dobro poznavali što je dodatno pomoglo lakšoj adaptaciji na život izvan matične zemlje.⁴

2. 1. Hrvati u Argentini

Procjene Ministarstva vanjskih poslova govore kako danas u Argentini živi oko 250 tisuća Argentinaca hrvatskoga podrijetla. Oni koji su rođeni u Hrvatskoj došli su u Argentinu u trećem valu iseljavanja koji se odvijao po završetku Drugog svjetskog rata. Prvi odnosno drugi val iseljavanja u Argentinu bio je krajem 19. i početkom 20. stoljeća, a oni su bili spoj ekonomskih i političkih razloga.⁵ Argentina je u 19. stoljeću imala problem ne napućenosti zemlje jer je na površini od 2 778 417 četvornih kilometara živjelo prema službenom popisu iz 1869. godine, 1 830 214 stanovnika, a primjera radi toliko stanovnika po zadnjem popisu iz 2017. godine živi u Kosovu koje je površinom puno manje od nje. Argentina je stoga bila pogodna zemlja za useljavanje svima koji su u njoj htjeli živjeti. Brojnija useljavanja u Argentinu započinja 1857. godine, kada je bilo 4.951 useljenika, i traje sve do 1884. kada je broj useljenika narastao na 77 805.⁶ Najviše Hrvata naselilo je Buenos Aires i Rosario koji su

³ Ljubomir Antić, Hrvati i Amerika, Hrvatska sveučilišna naklada: Hrvatska matica iseljenika, Zagreb 2002., str. 75. – 76.

⁴ Ljubomir Antić, Hrvati i Amerika, str. 156.

⁵ Marina Perić-Keselj, Hrvatske migrantske zajednice u Argentini: Konstruiranje identiteta u Kiberprostoru. U: C. Hornstein Tomić, I. Hrstić, F. Majetić, I. Sabotič, M. Sopta (ur.) Hrvatsko iseljeničtvo i domovina: Razvojne perspektive. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb 2014. str. 113.

⁶ Marko Sinovčić, Hrvati u Argentini i njihov doprinos hrvatskoj kulturi, Buenos Aires 1991, str. 16.

dva najznačajnija središta društvenih okupljanja Hrvatskih zajednica u Argentini. U glavnom gradu, Buenos Airesu, naselili su lučko područje na jugu grada po imenu Boca.⁷ Predstavnik Jugoslavenskog odbora, Mićo Mičić zabilježio je stanje Hrvatskih migranata u Argentini u vrijeme Prvog svjetskog rata. Tada je u Argentini živjelo 25 tisuća Hrvata od kojih je 4 do 5 tisuća živjelo u Buenos Airesu. Oni su radili kao mornari i lučki radnici na brodovima najutjecajnijeg Hrvatskog doseljenika u Argentini, Nikole Mihanovića, koji je zajedno sa svojim bratom Mihom Mihanovićem posjedovao brodovlasničku kompaniju koja je 1909. godine imala 289 brodova. Među ostalih 20 tisuća iseljenika većina ih se bavila poljodjelstvom u provinciji Santa Fe. To je stanovništvo bilo neuko i nepismeno i samo su rijetki imali ambiciju podići se na svoje noge i baviti se stočarstvom.⁸ Ususret Drugom svjetskom ratu, Argentina je najpristupačnija useljenička država, pa prema procjenama u tom periodu tamo živi oko 130 tisuća Hrvata. Kao što je slučaj bio i ranije, tako i dalje najveći broj naših doseljenika dolazi u skupinama iz primorskih krajeva. Za vrijeme Drugog svjetskog rata zaustavljeno je iseljavanje iz Hrvatske u Južnu Ameriku, ali se "trend" vratio nakon sloma Nezavisne Države Hrvatske kada je prema Argentini krenula nova velika skupina iseljenika, onih koji su u Argentinu dolazili zbog političkog kaosa u Državi, te stupanja novog režima na snagu. U državu se tada moglo ulaziti preko dozvola koje su umjesto osobno izdavane za sumu od 250 ljudi po dozvoli. Liste su ukinute početkom 1949. godine, nakon što su argentinske vlasti započele uvođenjem sistema osobnih molbi na temelju kojih su migranti mogli ulaziti u državu.⁹ U poslijeratnim godinama je većina te hrvatske emigracije ostala živjeti u Buenos Airesu. Neki su otišli na jug u Comodoro Rivadaviu, neki na turističke lokacije među kojima su Bariloche, Mendoza i druga središta atlantske obale, jedna se skupina smjestila u Córdoba, druga u Parani, a neki su otišli sjevernije, u grad Iguazú.¹⁰ Brojka onih koji su još uselili u poslijeratnim godinama proteže se između 5 i 20 tisuća ljudi, ali nakon njihova useljenja po završetku ratovanja doseljavanje Hrvata u Argentinu je prestalo.¹¹ Svojim doseljavanjem u Argentinu, hrvatski iseljenici nisu zaboravili na svoju kulturu koju su nastojali širiti svojim potomcima. Hrvati iz intelektualnih krugova počeli su raditi na osnivanjima novina koji će pratiti situaciju u Hrvatskoj i tako informirati iseljenike o novostima koje se odvijaju u njihovoj domovini.

⁷ Ljubomir Antić, Hrvati i Amerika, str. 160. – 162.

⁸ Ljubomir Antić, Hrvati i Amerika, str. 164.

⁹ Ljubomir Antić, Hrvati i Amerika, str. 166.

¹⁰ Marko Sinovčić, Hrvati u Argentini i njihov doprinos hrvatskoj kulturi, str. 46.

¹¹ Ljubomir Antić, Hrvati i Amerika, str. 170.

Prve novine hrvatskih iseljenika pojavile su se 1. ožujka 1883. godine u Buenos Airesu i zvale su se *Iskra slavjanske slobode*. Autor i vlasnik lista bio je liječnik i iseljenik iz zadarske plemićke obitelji, dr. Dinko Grisogono Bortolazzi, a njegov je list izlazio početkom svakog mjeseca tiskan na španjolskom i hrvatskom jeziku. Urednik je u *Iskri* promicao politiku slavenstva, a protiv germanizacije. Za list je pisao mali broj suradnika, pa je glavnu riječ vodio i često sam pisao urednik Bortolazzi, zbog čega je imao malu nakladu, a list je izlazio samo jednu godinu.¹² Nakon njega, tek 1908. godine pojavio se u Rosariju tjednik *Materinska riječ*. Isti naziv kao i tjednik imalo je društvo osnovano sa zadatkom očuvanja nacionalne svijesti hrvatskih doseljenika. Osnivači su bili braća Antun i Noe Martinolić, Stjepan Miličić, Josip Antun Kraljić, a prvi urednik bio mu je Marin Božičković. U početku je bio tiskan i širio se među hrvatskim iseljenicima u Čileu gdje su ključnu ulogu u prijenosu imali trgovci koji su imali poslovne veze s Argentinom. Zbog protuaustrijskog stajališta zabranili su uvoz novina u Hrvatsku, pa su preimenovane u *Progonjena materinska riječ*. Otkako se preimenovala 1910. godine, prestao je izlaziti.¹³ Vrlo značajnu ulogu u kulturnom životu hrvatskih doseljenika u Južnoj Americi odigrala je pojava časopisa *Studia Croatica* 1960. godine. Ona je počela izlaziti u Buenos Airesu na španjolskom jeziku, a sama činjenica da je izlazio na jednom od svjetskih jezika bilo je dovoljno da se proširi i na ostali dio svijeta. Nakladnikom mu je postao latinskoamerički kulturni institut, koji su utemeljili predstavnici hrvatskog reda migranata kako bi pisali latinskoameričkoj javnosti o aktualnostima iz Hrvatske. Oko njega su se u Buenos Airesu skupili brojni intelektualci i poslovni ljudi kao što su: Ivo Bogdan, Branko Kadić, Srećko Karaman, Ivo Rojnica, Milan Rakovac i dr. U tom časopisu iznosili su svoja stajališta o hrvatskim nacionalnim pitanjima i interesima u tadašnjem svijetu. Pišu o gospodarskim, povijesnim i jezikoslovnim pitanjima. Osim toga, časopis je prikazivao i likovna djela najvećih hrvatskih umjetnika kao što su Ivan Meštrović, Julije Klović Croata i Ivan Duknović. Časopis je objavio tri kazala: Prvo u periodu između 1960. do 1970., drugo od 1970 do 1976. i od 1976. do 1984. Od 1995. uredništvo je preuzeo Jozo Vrljićak.¹⁴

¹² Ivo Smoljan, *Hrvatska dijaspora*, Horizont Press, Zagreb 1997, str. 178.-180.

¹³ Ivo Smoljan, *Hrvatska dijaspora*, str. 182.

¹⁴ Ivo Smoljan, *Hrvatska dijaspora*, str. 196.-198.

2.2. Hrvati u Brazilu

Najveća država Južne Amerike, Brazil, danas broji oko 20.000 Hrvata i njihovih potomaka. Među tom brojkom vrlo je malo onih koji su rođeni u Hrvatskoj, a stasala je već i četvrta generacija njihovih potomaka. Zanimljiv je slučaj s gradom Guarapuavom u saveznoj državi Parani gdje se nalazi mnoštvo hrvatskih potomaka koji ni ne znaju da su njihove starije generacije iz hrvatskih krajeva došle naseliti ovo područje. U spomenutom gradu još uvijek postoji niz hrvatskih prezimena i hrvatskih imena ulica.¹⁵ Kroz povijest, Hrvati su Brazil naseljavali u dva vala migracija. Prvi val odvijao se 20-ih i 30-ih godina 19.stoljeća, kada je u Austro-Ugarskoj Monarhiji ukinut feudalizam, a zemljoposjednicima je ostala sva zemlja koju nisu izravno obrađivali. Tako je u zemlji nastao prekomjeren broj ruralnog stanovništva obzirom na obradivu zemlju. Gomilao se broj ljudi koji su radili na malim parcelama, a upravo u tom trenutku 1825. godine brazilska je vlada trebala poljoprivrednike za velika nasilno ispražnjena područja. Stoga su počeli financijski utjecati i pomagati useljavanje. Cijena broskog prijevoza iz Monarhije u Brazil dugo je vremena bila subvencionirana (djelovanje broskog poduzeća do 1930.-ih godina) što je snažno djelovalo na dolazak našeg stanovništva, pa čak i onog najsiromašnijeg u njihovu zemlju. Savezna država Sao Paulo najduže i najviše je držala tu strategiju useljavanja, pa je ona primila najviše doseljenika iz Austro-Ugarske Monarhije.¹⁶ U razdoblju između dva svjetska rata, Brazil nastavlja s promidžbenom politikom useljavanja poljoprivrednika, pa tako dolazi velik broj stanovnika Korčule kojima je potpuno devastirana vinova loza, a uzgoj vina bila je glavna djelatnost u tim krajevima. Stoga Velolučani i Blaćani dolaze raditi kao poljoprivrednici na plantažama kave. Drugi val useljavanja u Brazil odvijao se poslije Drugog svjetskog rata iz političkih i ekonomskih razloga. Doseljenici iz naših krajeva osnovali su i izgradili u Brazilu Hrvatski dom "Alojzije Stepinac" 1975. godine. Osnivanje doma jedan je od najvažnijih čimbenika za očuvanje nacionalne svijesti. Također u Brazilu i danas djeluje još nekoliko društvenih zajednica kao što su: Društvo prijatelja Dalmacija i Društvo Brazil-Hrvatska koje je pridonijelo razvoju odnosa između te dvije države.¹⁷

¹⁵ Marina Deur, Hrvati u Brazilu. U: C. Hornstein Tomić, I. Hrštić, F. Majetić, I. Sabotič, M. Sopta (ur.) Hrvatsko iseljništvo i domovina: Razvojne perspektive. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb 2014. str. 125.

¹⁶ Milan Puh (2019.) Hrvati u Brazilu kao nevidljivo iseljništvo. Časopis za suvremenu povijest, Vol. 51, No.1. str. 97-120.

¹⁷ Marina Deur, Hrvati u Brazilu.str.126.

2.3. Hrvati u Čileu

Uz Argentinu, u Čileu se nalazi najveći broj hrvatskih iseljenika na prostoru Južne Amerike. Računa se kako u toj državi živi približno 120.000 hrvatskog ili porijeklom hrvatskog stanovništva. Hrvatski iseljenici počeli su naseljavati Čile sredinom 19. stoljeća, praktički u isto vrijeme kao i Argentinu i Brazil, a Čile je jednako kao i Argentina imao liberalan useljenički zakon po kojemu nije bila bitna niža životna dob nego se samo tražilo da doseljenici budu zdravi, sposobni za rad i pismeni.¹⁸ Hrvatski iseljenici bili su pretežito s otoka srednje Dalmacije i dubrovačkog kraja i naseljavali su prostor suhog i vrućeg sjevera, te vjetrovit i hladan jug. Glavna kolonija na jugu Čilea u kojem su se naseljivali Hrvati je bio Punta Arenas, dok je na sjeveru to bio grad Antofagasta. Na prostoru srednjeg Čilea Hrvati su se počeli grupirati u vrijeme između dva svjetska rata. Gledajući od sjevera prema jugu, ističu se značajnije hrvatske naseobine: Arica, Iquique, Tocopilla, Antofagasta, Taltal, Valparaiso, Santiago, Punta Arenas i Porvenir.¹⁹ Najviše iseljenika kao i u ostale države Južne Amerike dolazilo je iz Dalmacije zbog ranije spomenutog sporazuma "Vinska klauzula" između Austrije i Italije što je oštetilo glavnu djelatnost u Dalmaciji, uzgoj vina. Nakon toga nastupila je i filoksera, bolest vinove loze zbog koje se dalmatinsko vinogradarstvo potpuno uništilo. Kao posljedica iseljavanja mladog, zdravog stanovništva s područja Dalmacije nedostatak je radne snage za obradbu zemlje, smanjio se fertilitet, došlo je do transformacija i razbijanja obiteljskoga života i napuštanja djece, te se mnogi nikada više nisu vratili.²⁰ Naši doseljenici u Porveniru bavili su se kopanjem zlata koje tada nije imalo tako visoku vrijednost da se na njemu može zaraditi, pa su se neki od njih zbog povoljnih klimatskih prilika prebacili na stočarstvo. Poljoprivrednici su proizvodili zob i povrće, a posebno je dobro išao uzgoj krumpira. Porvenir se posebno ističe kao grad koji su u potpunosti naselili hrvatski iseljenici jer je prema podacima iz 1918. godine u gradu živjelo 800 stanovnika, a njih 600 bili su Hrvati. Na sjeveru Čilea, u provincijama Antofagasta i Tarapaca glavni je proizvod bio kalijev nitrat poznatiji kao *čilska salitra* koja se koristi za proizvodnju dinamita, baruta i stakla.²¹ Doseljenici iz naših krajeva sve su se više uključivali u tvornice salitre, pa je to bio njihov najveći prihod.

¹⁸ Ivan Čizmić, Marin Sopta, Vlado Šakić, *Iseljena Hrvatska*, Golden marketing- Tehnička knjiga, Zagreb 2005., str. 176.

¹⁹ Ljubomir Antić, *Hrvati i Amerika*, str. 171.-172.

²⁰ Marina Perić (2006.) *Hrvati u Čileu- neka obilježja suvremenog etničkog/nacionalnog identiteta*, Društvena istraživanja 15(6), str. 1196. – 1197.

²¹ Ljubomir Antić, *Hrvati i Amerika*, str. 174.

Čile pogađa velika gospodarska kriza između dva svjetska rata. Tvornice se počinju prodavati, pa samim time i hrvatski doseljenici napuštaju radna mjesta. Međutim, zbog druge generacije doseljenika koja se u Čileu počela obrazovati situacija je bila bolja nego li primjerice u Argentini gdje se pismenost i opće obrazovanje nije razvijalo tako brzo. Hrvati koji su radili u Antofagasti u tvornicama salitre napuštali su svoje poslove i počeli naseljavati novo kulturno i gospodarsko središte, glavni grad Santiago.²² Kako je većina Hrvata došla u Čile neobrazovana i polupismena, shvatili su koliko značajnu ulogu igra obrazovanje i osiguravanje istoga za svoju djecu. Školovali su svoju djecu, te je već druga generacija doseljenika zauzela visoke društvene položaje. Pohađali su čileanske, engleske i druge škole, te se tako lakše uklopili u kulturni život. Kasnije su osnovane i hrvatske škole u kojima se nalazio i nemali broj Čileanaca.²³ Između ostalog između 1916. i 1930. sklopljeno je čak 186 brakova: 172 Hrvata oženila su se s 92 Hrvatice, 61 Čileankom, dvjema Španjolkama, te jednom Bolivijkom i Argentinkom. Isto se tako 14 Hrvatskih mladenki udalo za muškarce navedenih nacionalnosti: 5 Čileanaca, te po jedan Argentinac, Talijan, Grk, Libanonac, Bosanac i Slovenac. Sklapanje brakova između hrvatskog i čileanskog ili nekog drugog stanovništva na području Čilea brojilo je manje slučajeva u budućnosti, tako je između 1930 i 1945. sklopljeno 122 braka, 1946. do 1960. je sklopljeno 47 brakova, a od 1961. do 1993. godine bilo je osam brakova. Hrvatsko doseljavanje u Čile gotovo i da je prestalo pred Drugi svjetski rat, tako u toj zemlji danas ima malo onih koji su rođeni u Hrvatskoj.²⁴ Bez obzira što je doseljavanje prestalo, hrvatska kultura i dalje živi u Čileu. U spomenutom Santiagu danas su najaktivnija hrvatska društva kao što su: *Estadio Croata*, zatim hrvatsko folklorno društvo *Domovina*, umjetnička organizacija *Hrvarits* i *CEPEC*, udruga poduzetnika hrvatskih korijena.²⁵ Pored Santiaga još se jedno veliko hrvatsko društvo nalazi u Čileu, a ono je nedaleko od Santiaga u gradu La Sereni koje se zove *Hrvatski dom La Serena*. Za očuvanje Hrvatske kulture i samo nastajanje spomenutih hrvatskih društva bitan je faktor što su se hrvatski doseljenici još od dolaska u ovu novu sredinu, kretali u krugovima svoje braće, rođaka i ostalih poznanika koji su s njima naselili u Čileu.

²² Ljubomir Antić, *Hrvati i Amerika*, str. 176.

²³ Marina Perić (2004.) *Aspekti integracije i adaptacije hrvatskih iseljenika u Čileu. Migracijske i etničke teme.* Vol. 20, No. 2-3. str. 251.

²⁴ Ljubomir Antić, *Hrvati i Amerika*, str. 179.

²⁵ <https://www.hia.com.hr/iseljenistvo/hrvati-u-svijetu/item/14006-uz-mnoga-hrvatska-drustva-u-cileu-od-prosle-godine-u-gradu-la-serena-djeluje-i-jos-jedna-udruga-hrvata-hrvatski-dom-la-serena> (Pristup ostvaren 14.8.2020. u Zagrebu.)

3. Hrvatsko iseljavanje u Sjevernu Ameriku

Milijunsko iseljavanje u Sjedinjene Američke države jedan je od najvažnijih sociološko-povijesnih događaja u suvremeno doba. Najprije su u Ameriku krenule migracije iz Engleske i Irske s tzv. zapadnog djela Europe, a potom su se četrdesetih godina 19. stoljeća proširile prema Njemačkoj, Švedskoj, Norveškoj i Danskoj. Sedamdesetih i osamdesetih godina 19. stoljeća počeli su u Ameriku dolaziti iseljenici s juga i jugoistoka Europe, a vrhunac je za to područje bio početak 20. stoljeća kada su masovno krenuli iseljavati.²⁶ Kao i mnogi drugi useljenici Hrvati u Ameriku dolaze kako bi našli posao i novu priliku obzirom na loše gospodarsko stanje u domovini. Otkrićem Amerike, Europljanima se stvorila nova prilika za širenje svoje gospodarske i ekonomske moći.

3.1. Dolazak i život Hrvata u Sjedinjenim Američkim državama

U Sjedinjenim Američkim Državama, prvi hrvatski doseljenici nastanjuju područje na jugu države oko ušća rijeke Mississippi s gradom New Orleansom kao središtem.²⁷ Prve veće skupine Hrvata koje su u Sjedinjene Američke Države došle oko 1835. godine potjecale su iz dubrovačkog kraja. Kao prvi došljaci s našeg područja, vrlo brzo su se afirmirali, naučili jezik, te počeli raditi u ugostiteljstvu i trgovini. Hrvatski ribari, farmeri i stočari pronašli su sredinom 19. stoljeća zanimanje vađenja kamenica s dna Mississippija.²⁸ Do 80-ih godina, istoga stoljeća Hrvati nisu organizirali svoje kulturne i društvene udruge. Prednjačila je koncentracija na posao i zaradu. Masovna iseljavanja iz Hrvatske u Ameriku uslijedila su krajem 19. stoljeća i trajala su do početka Prvog svjetskog rata. Procjenjuje se da je u tom periodu iz Hrvatske iselilo oko pola milijuna ljudi.²⁹ Hrvati su upravo za to vrijeme velikih migracija dominirali na području savezne države Kalifornije. Kako je veliki broj doseljenika dolazio iz Dalmacije i primorja važan je čimbenik bila slična klima koja je pomogla da se nastave baviti djelatnostima u kojima se dobro snalaze. Nastavili su graditi svoj kapital u ugostiteljstvu, pa je tako do 1900. tamo bilo 6 restorana kojima su vlasnici bili Hrvati. Svoje su ugostiteljske radnje imali i u ostalim gradovima Kalifornije, primjerice njih ukupno 16 u San Diegu, Richmondu i Oaklandu. Također, orijentirali su se i na poljoprivredu pa su u

²⁶ Ivan Čizmić (1998.) Iseljavanje Hrvata u Ameriku kao dio Europskih migracijskih tijekova. Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja, Vol. 7, No. 1-2. str. 128.

²⁷ Ljubomir Antić, Hrvati i Amerika, str. 121.

²⁸ Ljubomir Antić, Hrvati i Amerika, str. 122.

²⁹ Ivan Čizmić, Iseljavanje Hrvata u Ameriku kao dio Europskih migracijskih tijekova. str. 129.

dolinama Pajaro, St. Yoaqin i Santa Clara Valley uzgajali jabuke. Uspjehe su imali u ribolovu, a grad San Pedro bio je središte njihova izvoza ribe gdje su specijalizirali ulove tune i srdele. Osim toga, sudjelovali su i u potrazi za zlatom u Sacramentu, ali kasnije su ipak preselili u rudnike zlata i srebra u Nevadu i Arizonu. Novo središte hrvatskih iseljenika s vremenom se preselilo iz Kalifornije u saveznu državu Washington. U Seattleu nastavljaju raditi na području ribolova, a u gradu Roslynu raste broj hrvatske djece koji kreću u mjesne škole gdje čine čak 23% 1916. godine od ukupnog broja učenika.³⁰ Kada su već naselili i područja saveznih država New York i Ohio, na snagu stupa zakon o imigraciji donesen 1921. godine, kojim je ograničen broj useljenika u SAD za svaku državu na 3 posto od pripadnika dotične zemlje po popisu stanovništva iz 1910. iz koje dolaze iseljenici. Po tom je zakonu primjerice iz Jugoslavije dozvoljen ulazak za 6.427 osoba godišnje, a tri godine kasnije donesen je stroži zakon na osnovi 2 posto od broja useljenika dotične države, i to po popisu iz 1890. Po novom zakonu useljenička kvota za Jugoslaviju znatno je niža i iznosila je 671 osoba godišnje.³¹ Međutim u okviru novog zakona za vrijeme međuratnog razdoblja, hrvatski će doseljenici doživjeti socijalni uspon, formirati će se prva generacija s intelektualnim zanimanjem i težiti će se što boljem životu američkog sna. Nedugo nakon novih restrikcija uslijedio je novi, Drugi svjetski rat u kojemu će se 70 tisuća Hrvata boriti u odorama vojske Sjedinjenih Američkih Država. Nakon rata uslijedila su nova masovna useljavanja Hrvata koji su po završetku rata jedno vrijeme proveli u logorima po Austriji i Italiji. Za vrijeme komunističkog režima dok su granice Jugoslavije bile zatvorene, način za useljavanje u SAD bio je u kontekstu dolaska svojim obiteljima koji žive u Americi. Tako je u najnepovoljnijim uvjetima za iseljavanje od Drugog svjetskog rata do 1970-ih godina u Sjedinjene Američke Države uselilo oko 45 tisuća Hrvata.³² Migracije Hrvata prema Sjevernoj Americi kasnije su postale slabije, a prema podacima koji su dostupni na stranicama Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske govori se kako je hrvatska dijaspora u SAD-u jedna od najbrojnijih na svijetu. Temeljem procjena Veleposlanstva Republike Hrvatske i Generalnih konzulata RH u SAD, Hrvatskih katoličkih misija, popisa stanovništva u SAD-u, te temeljem same procjene hrvatske zajednice, u SAD-u danas živi oko 1.200.000 Hrvata i njihovih potomaka.³³

³⁰ Ljubomir Antić, Hrvati i Amerika, str.127.

³¹ Ivan Čizmić, Iseljavanje Hrvata u Ameriku kao dio Europskih migracijskih tijekova. str. 136.

³² van Čizmić, Iseljavanje Hrvata u Ameriku kao dio Europskih migracijskih tijekova. str. 136.

³³ <https://hrvatiizvanrh.gov.hr/hrvati-izvan-rh/hrvatsko-iseljenistvo/hrvatsko-iseljenistvo-u-sad-u/769> (Pristup ostvaren 15.8.2020. u Zagrebu.)

4. Hrvati u Australiji

Razlozi za iseljavanje iz Hrvatske u Australiju jednaki su onima zbog kojih su odlazili u ostale prekomorske zemlje. Pritom su prednjačili stanovnici Dalmacije koji su iseljavali zbog represivne politike Austro-Ugarske Monarhije prema tom području. Iseljenici su krenuli *trbuhom za kruhom* prema Južnoj i Sjevernoj Americi i prema Australiji. Privlačni faktori za naseljavanje Australije jesu rijetka naseljenost zemlje, širok spektar slobodnih poljoprivrednih površina, razvijeno stočarstvo i bogata iskopišta zlata i rude. Sve to dotadno je potaknula otvorena politika Australije prema emigraciji. U vrijeme prvih iseljavanja prema Australiji, broj doseljenika bio bi i veći da zbog prevelike udaljenosti troškovi puta nisu bili toliko visoki, gotovo nedostižni. Također je SAD tada bio razvijeniji i konkurentniji kao sigurna zemlja za migrante dok se u Australiji sve tek počelo razvijati.³⁴ Međutim, uz sve privlačne i potisne faktore Hrvati su u velikim skupinama krenuli prema Australiji i tamo ostavili svoj kulturni i društveni trag.

4.1. Dolazak i život Hrvata u Australiji

Prvi hrvatski iseljenici koji u većem broju dolaze s Korčule u Australiji 1890. godine smještaju se na područje Boulder-Kalgoorlie gdje rade u rudnicima zlata i u sječi šuma. Kasnije im se pridružuju iseljenici makarskog primorja koji 1912. osnivaju prvu hrvatsku organizaciju u povijesti Zapadne Australije: *Hrvatsko-slavjansko društvo*, koje je štitilo hrvatske interese pišući pisma australskim vladama o gospodarskom ugnjetavanju Austro-Ugarske Monarhije nad hrvatskim stanovništvom Dalmacije i primorja. Osim rudnika, Hrvati dominiraju u uzgoju vina u Swan Valleyu koji 1916. masovno naseljavaju novi valovi hrvatskih iseljenika iz Dalmacije.³⁵ Sve do Prvog svjetskog rata dominiraju doseljenici s hrvatske obale koji naseljavaju pretežito zapad i jug zemlje. Nakon rata i stvaranja Kraljevine SHS, dolazi novi val iseljenika iz Hrvatske, međutim oni ne dolaze kao njihovi prethodnici s obale nego iz unutrašnjosti; Međimurja, Like, Korduna i Banije. Naselili su se u Zapadnoj Australiji, sjeverno u Queenslandu, New South Walesu i mali broj u Južnoj Australiji. U predgrađe Perthu doseljavaju Hrvati iz Boulder-Kalgoorliea i tamo osnivaju nekoliko društva među kojima su: *Jugoslavensko prosvjetno i potporno društvo*, *Oreški sokol*, *Sloga*, *Nada* i dr. Mnoga društva prestala su raditi ubrzo nakon kraja Drugog svjetskog rata. Zanimljivo je da

³⁴ Branimir Banović (1990.) Potisni i privlačni faktori u iseljavanju iz Hrvatske u Australiju od konca 19. stoljeća do recentnog vremena. Migracijske i etničke teme, Vol. 6, No. 1. str. 2-4.

³⁵ Mato Tkalčević, Hrvati u Australiji, Nakladni zavod Matice Hrvatske, Zagreb 1992. str. 31-60.

između dva svjetska rata u Sydneyu živi oko 1000 Hrvata, a u Melbourneu oko tristotinjak.³⁶ Po završetku Drugog svjetskog rata uslijedio je novi val iseljavanja iz Hrvatske, a koliko je samo broj hrvatskih doseljenika rastao do tad pokazuje idući popis po godinama:

1850. – 50

1890. – 500

1918. – 950.

1945. – 5020.³⁷

Nakon Drugog svjetskog rata dolaze novi valovi hrvatskih iseljenika koji zemlju napuštaju iz nacionalnih i ideoloških razloga, te se uključuju u rad već postojećih organizacija u Australiji. Masovno iseljavanje se nastavlja kroz sve iduće godine 20. stoljeća sve do 1990. godine. Broj se od 1945. popeo sa 5000 na 200 000. Hrvati i danas dolaze u Australiju međutim ne u tolikom broju kao prije.³⁸ Posljednji val iseljavanja dogodio se 90-ih godina izazvan Domovinskim ratom. U Australiji, sukladno australskom popisu stanovništva iz 2016. danas živi 176.952 Hrvata i njihovih potomaka. Od toga, 43.688 rođeno ih je u Republici Hrvatskoj, a 133.264 su australski stanovnici hrvatskog podrijetla.³⁹

4.2. Hrvati i Novi Zeland

Još jedna od prekomorskih zemlja u koju su Hrvati emigrirali jest i Novi Zeland. Tamo su kao i u Australiju počeli dolaziti najprije iz područja Dalmacije, a kako nisu poznavali jezik i bili su slabog gotovo nikakvog novčanog stanja obavljali su fizičke poslove. Najzastupljeniji bio je posao iskopavanja smole drveta kauri koji se obavljao u močvarama i vlažnim područjima.⁴⁰ Kroz 20. stoljeće prilike života i standardi naših doseljenika u Novom Zelandu su narasli, te su se djeca počela školovati, doduše na engleskom jeziku što je dovelo do slabljenja nacionalnog identiteta. Trenutno tamo živi više od 100.000 Hrvata i njihovih potomaka. Od toga, njih nešto više od 2500 ima hrvatsko državljanstvo.⁴¹

³⁶ Mato Tkalčević, Hrvati u Australiji, str. 60-100.

³⁷ Mato Tkalčević, Hrvati u Australiji, str. 40.

³⁸ Mato Tkalčević, Hrvati u Australiji, str. 73-120.

³⁹ <https://hrvatiizvanrh.gov.hr/hrvati-izvan-rh/hrvatsko-iseljenistvo/hrvatsko-iseljenisto-u-australiji/751> (Pristup ostvaren 15.8.2020. u Zagrebu.)

⁴⁰ Ana Jura, Istaknuti Hrvati u gospodarskom razvoju Novog Zelanda do drugoga svjetskog rata. U: C. Hornstein Tomić, I. Hrstić, F. Majetić, I. Sabotič, M. Sopta (ur.) Hrvatsko iseljeničtvo i domovina: Razvojne perspektive. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb 2014. str. 102.

⁴¹ <https://hrvatiizvanrh.gov.hr/hrvati-izvan-rh/hrvatsko-iseljenistvo/hrvatsko-iseljenistvo-u-novom-zelandu/765> (Pristup ostvaren 15.8.2020. u Zagrebu.)

5. Hrvati u Južnoj Africi

Hrvatski iseljenici kretali su se u 19. i 20. stoljeću prema svim kontinentima svijeta. Glavni pravac bila je Sjeverna Amerika (Sjedinjene Američke Države i Kanada), drugi smjer je vodio u Južnu Ameriku, a treći prema Australiji i Novom Zelandu. Naši iseljenici ipak nisu zaobišli afrički kontinent gdje je najveći broj došao u Južnu Afriku. Dolasci na ovaj kontinent ipak nikada nisu bili masovni kao što su to bili na druge kontinente, pa je stoga i znatno manji broj naših iseljenika koji ni u koje vrijeme nije došao čak ni do 10 tisuća.⁴² Useljavanja su u Južnu Afriku ponajprije bila pojedinačna tako što su još u 18. stoljeću naši mornari na nizozemskim i engleskim brodovima dolazili u Cape Town, koji je brodovlju bio odmorište i prolazna postaja na kojoj bi se opskrbili. Hrvata dakako nije bio velik broj na brodovima budući da su prednost na engleskim brodovima imale druge pripadnice protestantskih sljedbi iz Njemačke, Švedske, Švicarske, a posebno Englezi i Nizozemci.⁴³ Osjetni porast broja doseljenika događa se pronalaskom zlata i dijamanta u Cape Townu i Transvaalu krajem 19. stoljeća. Hrvati s Korčule, Visa, Brača i Makarskog primorja pronalaze dobre životne uvjete u Pretoriji gdje se počinju baviti poljoprivredom i rade u rudnicima zlata, bakra, azbesta i platine. Brojno stanje hrvatskih iseljenika u ovoj se zemlji nije posebno promjenilo u 20. stoljeću čak ni nakon oba svjetska rata, a *Novi iseljenik* za 1936. godinu navodi da se u Južnoj Africi naselilo 2.900 iseljenika iz Kraljevine Jugoslavije. *Jutarnji list* dvije godine poslije piše izvještaj u kojemu navodi naših 4.000 iseljenika.⁴⁴ Danas se ne može utvrditi točan broj Hrvata u Južnoj Africi, ali procjenjuje se na 8.000. Iseljavanje na ovaj kontinent nikada nije bilo zabilježeno u onim masovnim valovima kao što je to za druge kontinente, ali i kroz 19. i 20. stoljeće ovdje su dolazili brojni Hrvati pretežito iz Dalmacije.

⁴² Ante Laušić, Josip Anić (2002.) Južna Afrika i Hrvati. Institut za Migracije i narodnosti. Zagreb. Str.49.

⁴³ Ante Laušić, Josip Anić (2002.) Južna Afrika i Hrvati. Str.50.

⁴⁴ Ante Laušić, Josip Anić (2002.) Južna Afrika i Hrvati. Str.55.

6. Zaključak

O iseljavanju Hrvatskog stanovništva u prekomorske zemlje postoji zaista širok spektar literature, ali primjetio sam da su svi pažnju posvetili migracijama iz 19. i 20. stoljeća. Taj me podatak ne čudi jer je u 20., a pogotovo u 21. stoljeću započelo masovno iseljavanje i korištenje prilika diljem Europe, dotadno potaknuto ulaskom Hrvatske u Europsku uniju. Iako su iz države iseljavali bez obrazovanja koristili su sve mogućnosti kako bi svojim rukama započeli zarađivati novac i stvarati sebi i novim generacijama u iseljeništvu dobre uvjete za život. Uvidio sam koliko je hrvatskim iseljenicima na svim kontinentima koje su naselilo važna bila hrvatska kultura i prenošenje iste kroz razna sportska ili kulturna društva do te mjere da danas primjerice naši potomci koji ne poznaju hrvatski jezik u sebi nose nacionalnu svijest. Stoga je važno da jednako vratimo i vodimo brigu o Hrvatima izvan domovine kao što oni to pokazuju nama.

7. Popis Literature

ANTIĆ, Ljubomir, *Hrvati i Amerika*, Hrvatska sveučilišna naklada: Hrvatska matica iseljenika, Zagreb 2002.

BANOVIĆ, Branimir (1990.) Potisni i privlačni faktori u iseljavanju iz Hrvatske u Australiju od konca 19. stoljeća do recentnog vremena. *Migracijske i etničke teme*, Vol. 6, No. 1. str. 7-17

(< <https://hrcak.srce.hr/127648> >, zadnji pristup 23. kolovoza 2020.

ČIZMIĆ, Ivan, SOPTA, Marin, ŠAKIĆ, Vlado, *Iseljena Hrvatska*, Golden marketing- Tehnička knjiga, Zagreb, 2005.

ČIZMIĆ, Ivan (1998.) Iseljavanje Hrvata u Ameriku kao dio Europskih migracijskih tijekova. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, Vol. 7, No. 1-2. str. 127-146

(< <https://hrcak.srce.hr/20707> >, zadnji pristup 23. kolovoza 2020.

DEUR, Marina, Hrvati u Brazilu. U: C. Hornstein Tomić, I. Hrستیć, F. Majetić, I. Sabotič, M. Sopta (ur.) *Hrvatsko i seljništvo i domovina: Razvojne perspektive*. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb 2014.

<https://www.hia.com.hr/iseljenistvo/hrvati-u-svijetu/item/14006-uz-mnoga-hrvatska-drustva-u-cileu-od-prosle-godine-u-gradu-la-serena-djeluje-i-jos-jedna-udruga-hrvata-hrvatski-dom-la-serena> (Pristup ostvaren 14.8.2020. u Zagrebu.)

<https://hrvatiizvanrh.gov.hr/hrvati-izvan-rh/hrvatsko-iseljenistvo/hrvatsko-iseljenistvo-u-sad-u/769> (Pristup ostvaren 15.8.2020. u Zagrebu.)

<https://hrvatiizvanrh.gov.hr/hrvati-izvan-rh/hrvatsko-iseljenistvo/hrvatsko-iseljenisto-u-australiji/751> (Pristup ostvaren 15.8.2020. u Zagrebu.)

<https://hrvatiizvanrh.gov.hr/hrvati-izvan-rh/hrvatsko-iseljenistvo/hrvatsko-iseljenistvo-u-novom-zelandu/765> (Pristup ostvaren 15.8.2020. u Zagrebu.)

JURA, Ana, Istaknuti Hrvati u gospodarskom razvoju Novog Zelanda do drugoga svjetskog rata. U: C. Hornstein Tomić, I. Hrستیć, F. Majetić, I. Sabotič, M. Sopta (ur.) *Hrvatsko iseljništvo i domovina: Razvojne perspektive*. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb 2014.

KESELJ-PERIĆ, Marina, Hrvatske migrantske zajednice u Argentini: Konstruiranje identiteta u Kiberprostoru. U: C. Hornstein Tomić, I. Hrستیć, F. Majetić, I. Sabotič, M. Sopta (ur.) *Hrvatsko iseljništvo i domovina: Razvojne perspektive*. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb 2014.

LAUŠIĆ, Ante, ANIĆ, Josip. Južna Afrika i Hrvati. Institut za Migracije i narodnosti. Zagreb 2000.

PERIĆ, Marina (2004.) Aspekti integracije i adaptacije hrvatskih iseljenika u Čileu. *Migracijske i etničke teme*. Vol. 20, No. 2-3. str. 243.-258.

(< <https://hrcak.srce.hr/7267> >, zadnji pristup 23. kolovoza 2020.

PERIĆ, Marina (2006.) Hrvati u Čileu, *Neka obilježja suvremenog etničkog/nacionalnog identiteta, Društvena istraživanja* 15(6), str. 1195.–1220.

(< <https://hrcak.srce.hr/18914> >, zadnji pristup 23. kolovoza 2020.

POKOS, Nenad (2020). Demografski aspekti suvremenog iseljavanja iz Hrvatske, *Zbornik radova sa znanstveno-stručnog skupa Vukovar 91. – dvadeset i osma godina poslije, Suvremene migracije u Republici Hrvatskoj: uzroci, posljedice i aktualni trendovi*. U tisku.

PUH, Milan (2019.) Hrvati u Brazilu kao nevidljivo iseljeništvo. *Časopis za suvremenu povijest*, Vol. 51, No.1. str. 97-120.

(<https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=321803 >, zadnji pristup 23. kolovoza 2020.

SINOVIĆ, Marko, *Hrvati u Argentini i njihov doprinos hrvatskoj kulturi*, Buenos Aires 1991

SMOLJAN, Ivo, *Hrvatska dijaspora*, Horizont Press, Zagreb 1997.

TKALČEVIĆ, Mato, *Hrvati u Australiji*, Nakladni zavod Matice Hrvatske, Zagreb 1992.